

החלטת כ"ט בנובמבר 1947, מלחמת העצמאות

היסטוריה ממלכתי | שאלון 022261

מצגת לימוד לבגרות

שקף 1 מתוך 35

יחידה 1

שאלת ארץ-ישראל באו"ם

יחידה 2

העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם והתגובות על תוכנית החלוקה

יחידה 3

היבטים נוספים בנושא

יחידה 4

סוגיות במחלוקת

יחידה 5

כ"ט בנובמבר 1947, תוצאות והשלכות של מלחמת העצמאות

שאלת ארץ-ישראל באו"ם

יחידה 1

נציגי היישוב היהודי נחלקו לצוותים ונאבקו על כל קול
פנו לכל אחת מן המדינות שהייתה לה זכות הצבעה וניסו לשכנע אותה.
היהודים גייסו מדינאים בכל רחבי העולם לתמוך בהחלטה.
היהודים הפעילו לחצים כלכליים על חלק מן המדינות (למשל לחץ על ליבריה
דרך יצרן הגומי שלה שהיה ענף הייצוא העיקרי שלה).

1

נציגי היישוב היהודי נחלקו לצוותים ונאבקו על כל קול - המשך

היהודים ניצלו קשרים אישיים (למשל ניסיון להשפיע על שליט אתיופיה דרך אלמנתו של אורד וינגייט). יהודי ארצות הברית הפעילו לחץ על נשיא ארצות הברית טרומן ועל חברי בית הנבחרים האמריקני. ד"ר חיים ויצמן הפעיל לחץ על נשיא ארצות הברית טרומן לסייע בגיוס תמיכתן של מדינות רבות (צרפת, סין, טורקיה, יוון, הודו, מקסיקו, קובה ועוד)

2

המעמד של ירושלים

הפרדת ירושלים מן המדינה היהודית והגדרתה כאזור בין-לאומי. הגליל המערבי לא נכלל בשטח המיועד למדינה היהודית. בשטח שהיה מיועד למדינה היהודית נותרה אוכלוסייה ערבית גדולה.

המעמד של ירושלים - המשך
גבולות בעייתיים מבחינה צבאית.
יישובים יהודיים רבים כלולים בשטח הערבי

העברת שאלת ארץ-ישראל לאו"ם והתגובות על תוכנית החלוקה

יחידה 2

1

ירידת כוחה של בריטניה ותלותה בארצות הברית

בעקבות מלחמת העולם השנייה עלה כוחה של ארצות הברית בזירה הבין־לאומית, ובריטניה, שהייתה תלויה בה מבחינה כלכלית ומדינית, התקשתה להתעלם מן הלחץ האמריקני לפתור את שאלת ארץ־ישראל בכלל, ולאפשר עלייה מיידית של מאה אלף עקורים בפרט.

המאבק המתמשך של היישוב היהודי אילץ את בריטניה להקצות כוח אדם ותקציבים רבים יותר ממה שתכננה לשליטה בארץ־ישראל. שיחות של הוועדה לענייני ארץ־ישראל הגיעו למבוי סתום.

2

ירידת כוחה של בריטניה ותלותה בארצות הברית - המשך

מאבק היישוב על ההעפלה ודעת קהל בלתי אוהדת בעולם, בתגובה על מדיניות בריטניה ועל יחסה אל המעפילים פליטי השואה

היבטים נוספים בנושא

יחידה 3

2 הלחימה בדרכים

התקפה על כלי רכב (שיטת השיירות גבתה מחיר כבד). ניתוק יישובים עבריים זה מזה וממרכזים עירוניים. יישובים מבודדים שאינם חלק מרצף טריטוריאלי וסביבם כפרים עוינים: מצור, התקפות ישירות

1 פגיעות הערים המעורבות וטשטוש הגבולות בין חזית ובין עורף

טרור, צלפים, שיבוש של חיי היום-יום, קשיי לחימה בשטח בנוי

1 ירושלים הנצורה

דרכים חסומות, בעיות בהובלת אספקה, התמודדות עם הלגיון הירדני. נפגעים רבים בפרק זמן קצר למדי (מרס 1947). ניתוק קווי מים וחשמל.

2 ירושלים הנצורה - המשך

מדיניות הפינוי של הבריטים. כיצד נערך היישוב היהודי בתקופה השנייה כדי להתמודד עם הקשיים: היישוב עבר מאסטרטגיה הגנתית לאסטרטגיה התקפית ויזם תוכנית צבאית שנועדה לענות על קשיי היישוב - תוכנית ד', שעיקרה: כיבוש שטחי מפתח לאורך הדרכים כדי להבטיח מעבר בטוח בין כל היישובים היהודיים; כיבושים שנועדו ליצור רצף טריטוריאלי בשליטה יהודית; כיבוש ערים מעורבות (טבריה, חיפה, יפו) כדי לעצור את הטרור הערבי בערים ובשכונות המעורבות.

1 חלק ניכר משכבת ההנהגה
והאליטה הערבית עזבו את
הארץ. בקטע

"הוועד הערבי העליון
שרובו... כבר יצא את
העיר"; "גם המועצה
המוסלמית העליונה אינה
מתפקדת עוד וחבריה, זולת
אחד, עזבו"

2 הנהגה מפוצלת ללא פיקוד
ארצי. בקטע

"אצל הערבים אין עם מי
לדבר. הם כפופים
למנהיגים צבאיים מעירק
ומסוריה והללו אינם
מתואמים לא עם הוועד
הערבי העליון... ולא עם
הוועדה הלאומית
המקומית"

3 אלימות ברחוב הערבי
(אנרכיה). בקטע

"גנבים שולטים עכשיו
ברחוב הערבי והללו
עסוקים בשוד ובירי על
המשטרה הבריטית"

1 מחסור בכוח אדם להבטחת השלום והסדר הציבורי
בארץ. בקטע

"מעט אנשי הצבא והמשטרה שעוד
יש לי מתוחים עד הקצה בשמירה
על יהודים בעיר העתיקה, בליווי
שיירות..." ; "אם תרצה תיאור של
מצב כוחותיי ברגע זה בקיצור נמרץ:
בלתי מספיק"

2 פגיעה פיזית בחיילים בריטים. בקטע

"גנבים שולטים... עסוקים בשוד
ובירי על המשטרה הבריטית"

סוגיות במחלוקת

יחידה 4

1 העמדה

להכריז על הקמת המדינה ביום ה' באייר
תש"ח (15 במאי 1948)

2 מוכנות היישוב היהודי לקבל עצמאות

יש מוסדות לאומיים, תשתית כלכלית, כוח
צבאי, מערך שירותים בתחום הכלכלי-חברתי,
בשלות של התודעה הלאומית.
אם יפלו צבאות ערב, תהיה זו פלישה למדינה
עצמאית וריבונית, והדבר יקל על גיוס דעת
הקהל העולמית לבלימת הפלישה.
כינון מדינה ריבונית יאפשר גיוס חובה והגדלה
של הכוח היהודי הלוחם, שהיו הכרחיים בתנאי
המלחמה הקשים.

מוכנות היישוב היהודי לקבל עצמאות - המשך

כינון מדינה ריבונית יאפשר פתיחת השערים לעלייה, ובעקבותיה יגדל הכוח הלוחם.

כינון מדינה ריבונית יאפשר הטלת מיסי חובה למימון של חלק מהוצאות המלחמה

כ"ט בנובמבר 1947, תוצאות והשלכות של מלחמת העצמאות

יחידה 5

1 חלוקת הארץ לשתי מדינות

קמה מדינה יהודית על רוב שטחה של ארץ-ישראל, כולל באזורים שלא יועדו לה בתוכנית החלוקה, ואילו בשאר השטח לא קמה מדינה ערבית עצמאית והוא נותר בשליטת ירדן או מצרים

2 ירושלים בפיקוח בין-לאומי

ירושלים חולקה בסופו של דבר בין ישראל לבין ירדן וחלקה המערבי נהפך לבירת ישראל

1

עזיבה בגלל מצב המלחמה בעידוד ההנהגה הערבית.
בקטע המקור

"המזכיר הכללי של הליגה הערבית... הבטיח";
"עצת אחים ניתנה לערביי ארץ-ישראל לעזוב
את אדמתם... ולשבת ישיבת ארעי במדינות
אחיות שכנות".
מקור מספר הלימוד
יש לבחור במקור מתאים מספר הלימוד
ולהסביר כיצד הוא מבטא גורם נוסף להיווצרות
בעיית הפליטים הפלסטינים

2

תצלומי סוף המנדט הבריטי

קרדיט: שאלון 2261

כ"ט בנובמבר 1947, תוצאות והשלכות של מלחמת העצמאות - המשך

2 שער עיתון "חרות", 8.12.1947

קרדיט: שאלון 2261

1 שער עיתון "דבר", 30.11.1947

קרדיט: שאלון 2261

תצלומים: ירושלים ואקסודוס

מה רואים?

תצלום 1: גדר תיל ברחוב בירושלים בסוף תקופת המנדט הבריטי, חיילים ואנשים מסביב. תצלום 2: אניית המעפילים "אקסודוס" עם שלט על הסיפון.

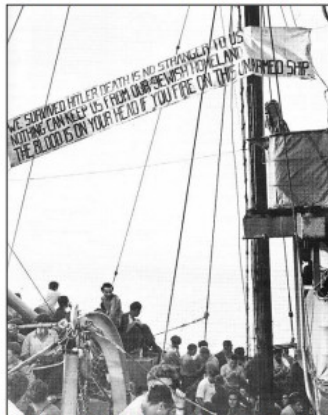
נספח לשאלה 14: תצלומים

תצלום 1 – ירושלים (סוף תקופת המנדט הבריטי)

מ' נאור וד' גלעדי, ארץ-ישראל במאה העשרים, מוסד הביטחון, 1991, עמ' 377

תצלום 2 – אניית המעפילים "אקסודוס" (יוני 1946)

הכתובת על השלט: "שרדנו את היטלר, מוות אינו דו לננו. דבר לא יסגנו מואתנו לחנוני לארץ מולדתנו. הדם על ידיכם אם תידו על אנויה בלתי המושה או".
(מתוך ויקיפדיה)

קרדיט: מ' נאור וד' גלעדי, ארץ-ישראל במאה העשרים, 1991, עמ' 377; ויקיפדיה; נספח לשאלון 022261, שאלה 14

מה רואים?

עמוד השער של "דבר" שפורסם ב-30
בנובמבר 1947, העיתון משמש מקור
לשאלה על התגובות להחלטה.

מקור 1 – פורסם ב־30 בנובמבר 1947, בעמוד השער של עיתון "דבר" (העיתון של ההסתדרות הכללית של העובדים ושל מפא"י, המפלגה השלטת במוסדות הלאומיים של היישוב היהודי).

השנה העשרים ושלוש

הַדָּבָר

עֶתוֹן פּוֹעֵל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

תל אביב יום א' י"ז כסלו תש"ח
30 בנובמבר 1947
מיסדור ועד הכפר הראשון: ב. כנולסון קנב 8802

מדינת היהודים הנה

לאחר היאבקות קשה וממושכת אישרה אמש האספה הכללית של האומות המאוחדות את ההצעה על הקמת מדינה יהודית במרבית שטחה של ארץ-ישראל. ברוב של 33 נגד 13 קול.

הניסיון שעשו תומכי המשלחות הערביות בשלב האחרון של הדיון באספה הכללית, להכשיל את קבלת התוכנית על ידי העלאת התביעה של חיפוש פשרה נוספת – נכשל. נכשל גם ניסיון המשלחות הערביות להציע באספה הכללית תוכנית זוהה עם הצעות המיעוט בוועדת החקירה של האו"ם וכן נכשלה הצעתה של אירן לדחות את ההצבעה לשבועיים.

פעולתם של נציגי הסוכנות היהודית במושב הזה היא פרשה גדולה בתולדות הארגון הדמוקרטי של העם היהודי.

העם המעונה לא ישכח את פועלם של ידידים גדולים, מחסידי אומות העולם, אשר נתגלו בתקופה האיומה ביותר וגדושת הסיכויים המרהיבים ביותר בתולדותיו, מאז גלה מועל אדמתו. יהודי ארץ-ישראל, יהודי העולם מותר להם שתהיה היום השמחה במעונם. אך אל יהיו שיכורי חג. יהיו עמוסי חובה. המבחן הגדול אך מתחיל. הוא מתחיל מהיום.

בנאמנותכם, בחלוציותכם, באמונתכם הגדולה הגעתם עד הלום. בנאמנותכם, בחלוציותכם, באמונתכם הגדולה תקימו את המדינה היהודית, מכשיר נאמן להגשמת הציונות.

(דבר, 30 בנובמבר 1947)

קרדיט: דבר, 30 בנובמבר 1947; נספח לשאלון 022261

עיתון "חרות": לקראת המערכה הגורלית

מה רואים?

עמוד השער של "חרות", עיתון המחתרת של האצ"ל, שפורסם ב-8 בדצמבר 1947, עם הכותרת "לקראת המערכה הגורלית". העיתון מציג את תגובת האצ"ל להחלטת האו"ם.

מקור 2 – פורסם ב-8 בדצמבר 1947, בעמוד השער של עיתון "חרות", העיתון המחתרתי של האצ"ל.

חרות

גזרו הגויים:
בירושלים ישב מושל זר. לצמיתות.
אך אלה ציון יצר עזת גויים.
עוד עלה יעלו גבורי ישראל אל עיר-
דוד-בהיחנה וישחררוה ויחזירוה לעמה.
ירושלים. ירושלים.
אם אשכחך - תשכח ימיני!

כסלו תשי"ח   גליון פ"ב   דצמבר 1947

לקראת המערכה הגורלית
עם סיום הדיון במליאת האו"ם בעניין ארץ-ישראל, הולך ומתגלה כל הטיורף הנפשע שבהסכמת הסוכנות היהודית לביתור הארץ. הסכמה זו, שבה כרוך הוויתור על 85 אחוז של אדמת המולדת, תישאר לעולמים עובדה פוליטית והיסטורית, שתתנקם בעמנו ותרדפהו בלי רחמים. אבל תוצאתה הישירה והמעשית היא: לא עלייה מוגברת ולא שלטון עברי ממש, אלא מלחמת-דמים, שתסכן את עצם קיומנו.
(חרות, דצמבר 1947)

קרדיט: חרות, 8 בדצמבר 1947; נספח לשאלון 022261

השאלה המקורית מהשאלון | שאלון 2261 | חורף תשפ"א

השאלה המקורית

15. החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947

א.

הצג את השיקולים שהניעו את ברית המועצות לתמוך בתוכנית החלוקה שעלתה להצבעה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947?
הסבר את התרומה של תמיכה זו להכרעה באו"ם בעד תוכנית החלוקה.

(12 נקודות)

ב.

הצג את עיקרי תוכנית החלוקה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947.
הסבר יתרון אחד וחיסרון אחד של תוכנית זו עבור היישוב היהודי בארץ-ישראל והתנועה הציונית.
(13 נקודות)

תשובות מוצעות

- 15. החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947
- א. השיקולים שהניעו את ברית המועצות לתמוך בתוכנית החלוקה:
- רצון לזרז את הוצאת בריטניה מאזור המזרח התיכון בשל "המלחמה הקרה".
- ההנחה שתמיכה במדינה יהודית תאפשר דריסת רגל באזור (הפיכתה למדינה פרו־סובייטית).
- רצון לפלג את גוש המערב באמצעות הקמת חזית משותפת עם ארצות־הברית מול בריטניה.
- על פי הנאום של גרומיקו, הסבל של היהודים בתקופת השואה מצדיק הקמת מדינה ליהודים.
- התרומה של תמיכה זו להכרעה באו"ם בעד תוכנית החלוקה:
- ברית המועצות הפעילה לחצים על המדינות שהיו בהשפעתה והבטיחה את תמיכת כל המדינות בגוש הסובייטי (פרט ליוגוסלביה).
- לברית המועצות היו שלושה קולות בהצבעה.
- תמיכה זו השפיעה על ארצות הברית שלא רצתה להשאיר לברית המועצות את החלל שנוצר עם צאת בריטניה מן האזור.

התשובות מאוסף לא רשמי ולא אומתו מול מחווון משרד החינוך.

תשובות מוצעות

- תמיכת ברית המועצות השפיעה על מפלגות השמאל במדינות שונות, והן לחצו על הממשלות שלהן לתמוך בהחלטה.
- בספרי הלימוד: היי סקול 2 עמ' 80; לילך 2, עמ' 76-78; מט"ח 2, עמ' 86-87, 91; רכס 2, עמ' 91-94; שזר 2, עמ' 63-62, 67.
- ב. עיקרי תוכנית החלוקה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947:
- סיום המנדט, חלוקת הארץ לשתי מדינות, שיתוף פעולה כלכלי ביניהן, בירושלים יהיה משטר בין-לאומי בניהול האו"ם ("בנאום" ירושלים).
- יתרונות של תוכנית זו עבור היישוב היהודי בארץ-ישראל והתנועה הציונית:
- סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל.
- ההחלטה מבטאת הכרה בין-לאומית בזכות של היהודים למדינה יהודית בארץ-ישראל.
- בשטחי המדינה היהודית נכללו רוב חוף הים, רוב העמקים, רוב מקורות המים בצפון, שני ימים.
- האפשרות להעלות המוני פליטים לארץ.
- חסרונות של תוכנית זו:

התשובות מאוסף לא רשמי ולא אומתו מול מחווין משרד החינוך.

תשובות מוצעות

- המעמד של ירושלים: הפרדת ירושלים מן המדינה היהודית והגדרתה אזור בין־לאומי.
- הגליל המערבי לא נכלל בשטח המיועד למדינה היהודית.
- גבולות בעייתיים מבחינה אסטרטגית־צבאית.
- יישובים יהודיים רבים נכללו בשטח הערבי.
- בספרי הלימוד: היי סקול 2, עמ' 76, 79; לילך 2, עמ' 80-79; מט"ח 2, עמ' 91-89; רכס 2, עמ' 99-93, 105; שזר 2, עמ' 65, 72-69.

תשובות מוצעות

- 9. תוכנית החלוקה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947
  - א. הצג את הפעילות הדיפלומטית של היהודים לגיוס מדינות שיתמכו בתוכנית החלוקה.
  - הסבר יתרון אחד וחיסרון אחד של תוכנית החלוקה מנקודת המבט של היישוב היהודי. (17 נקודות)
  - ב. הסבר את השיקולים שהניעו את ברית המועצות לתמוך בתוכנית החלוקה. מה הייתה החשיבות של תמיכה זו? (16 נקודות)
- 9. תוכנית החלוקה שהתקבלה באו"ם בכ"ט בנובמבר 1947
  - א. הפעילות הדיפלומטית של היהודים לגיוס מדינות שיתמכו בתוכנית החלוקה: נציגי היישוב היהודי נחלקו לצוותים, ופנו לכל אחת מן המדינות שהייתה לה זכות הצבעה וניסו לשכנע אותה.

התשובות מאוסף לא רשמי ולא אומתו מול מחווון משרד החינוך.

תשובות מוצעות

- גיוס מדינאים ברחבי העולם לתמוך בהחלטה.
- הפעלת לחצים כלכליים (למשל לחץ על ליבריה דרך יצרן הגומי שלה שהיה ענף הייצוא העיקרי שלה).
- ניצול קשרים אישיים (למשל ניסיון להשפיע על שליט אתיופיה דרך אלמנתו של אורד וינגייט).
- מתן שוחד.
- לחץ של יהודי ארצות הברית על נשיא ארצות הברית טרומן ועל חברי בית הנבחרים האמריקני.
- לחץ של ד"ר חיים וייצמן על נשיא ארצות הברית טרומן לסייע בגיוס תמיכתן של מדינות רבות (צרפת, סין, טורקיה, יוון, הודו, מקסיקו, קובה ועוד).
- יתרונות של תוכנית החלוקה מנקודת המבט של היישוב היהודי:
- סיום המנדט הבריטי על ארץ־ישראל.
- ההחלטה מבטאת הכרה בין־לאומית בזכותם של היהודים למדינה יהודית בארץ־ישראל.
- בשטחי המדינה היהודית נכללו רוב חוף הים, רוב העמקים, רוב מקורות המים בצפון, שני ימים.
- האפשרות להעלאת המוני פליטים לארץ.

התשובות מאוסף לא רשמי ולא אומתו מול מחווון משרד החינוך.

תשובות מוצעות

- חסרונות של תוכנית זו:
- המעמד של ירושלים: הפרדת ירושלים מן המדינה היהודית והגדרתה אזור בין־לאומי.
- הגליל המערבי לא נכלל בשטח המיועד למדינה היהודית.
- גבולות בעייתיים מבחינה אסטרטגית־צבאית.
- יישובים יהודיים רבים נכללו בשטח הערבי.
- בספרי הלימוד: היי סקול 2, עמ' 76, 79; לילך 2, עמ' 79-80; מט"ח 2, עמ' 89-91; רכס 2, עמ' 93-99, 105; שזר 2, עמ' 65, 69-72.
- ב. השיקולים שהניעו את ברית המועצות לתמוך בתוכנית החלוקה:
- רצון לזרז את הוצאת בריטניה מאזור המזרח התיכון בשל "המלחמה הקרה".
- ההנחה שתמיכה במדינה יהודית תאפשר דריסת רגל באזור (הפיכתה למדינה פרו־סובייטית).
- רצון לפלג את גוש המערב באמצעות הקמת חזית משותפת עם ארצות־הברית נגד בריטניה.
- על פי הנאום של גרומיקו, הסבל של היהודים בתקופת השואה מצדיק הקמת מדינה ליהודים.

התשובות מאוסף לא רשמי ולא אומתו מול מחווון משרד החינוך.

תשובות מוצעות

● החשיבות של תמיכה זו:

● ברית המועצות הפעילה לחצים על המדינות שהיו בהשפעתה והבטיחה את תמיכת כל המדינות בגוש הסובייטי (פרט ליוגוסלביה).

● לברית המועצות היו שלושה קולות בהצבעה.

● תמיכה זו השפיעה על ארצות הברית שלא רצתה להשאיר לברית המועצות את החלל שנוצר עם צאת בריטניה מן האזור.

● תמיכת ברית המועצות השפיעה על מפלגות השמאל במדינות שונות, והן לחצו על הממשלות שלהן לתמוך בהחלטה.

● בספרי הלימוד: היי סקול 2 עמ' 80; לילך 2, עמ' 76-78, 81; מט"ח 2, עמ' 86-87, 91; רכס 2, עמ' 91-94; שזר 2, עמ' 62-63, 67.

נושאי המצגת

- שאלת ארץ־ישראל באו"ם
- העברת שאלת ארץ־ישראל לאו"ם והתגובות על תוכנית החלוקה
- היבטים נוספים בנושא
- סוגיות במחלוקת
- כ"ט בנובמבר 1947, תוצאות והשלכות של מלחמת העצמאות
- נציגי היישוב היהודי נחלקו לצוותים ונאבקו על כל קול
- המעמד של ירושלים
- ירידת כוחה של בריטניה ותלותה בארצות הברית

- הסבר תופעה או סיבות בעזרת החומר שלמדתם
- ביסוס הטענה בציטוט או התייחסות ישירה לקטע
- השוואה: דמיון והבדל בין מושגים או גישות
- נימוק עמדה באמצעות מושגים מקצועיים
- הבאת דוגמאות מתאימות מהחומר שלמדתם

✗ כותבים את ההגדרה (הצג) מתוך הקטע במקום מהחומר שלמדתם - ההגדרה חייבת לבוא מהלימוד.

✗ מציינים את המושג בלי להציג אותו - ציון בלבד לא מספיק.

✗ שוכחים לקשר את ההסבר לקטע עצמו - חובה ציטוט או התייחסות ישירה לקטע.

✗ כותבים תשובה כללית בלי המושגים המקצועיים מהמחווון.

לצפייה

צפו בסרטון "דמוקרטיה בקטנה: כ"ט בנובמבר - אישור תכנית החלוקה באו"ם" - גם בעמוד הנושא, בלשונית "סרטון".

<https://www.youtube.com/watch?v=Dv-Ms-hXHJ8>

הסרטון הוא קישור חיצוני (YouTube) ולא נבדק מול תוכן השאלון או מחוון משרד החינוך.

עברו שוב על נושאי המצגת, תרגלו במשחקים, ונסו את שאלת הבגרות בעמוד הנושא.
בהצלחה!